קווים אדומים

על הגזענות -אלבר ממי

על מאפייני הגזענות ועל הלקחים המעשיים למען התיקון

למורה

-מתאים להמשיג את מאפיין הגזענות שבסעיף 3 שבקטע שבהמשך באמצעות ההבחנה החשובה בין הבדלים מהותניים והבדלים נסיבתיים. ייחוס הבדלים בין קב' אנשים למהותן של הקבוצות חוטאת מעבר להכללה, בגזענות הקשורה לייחוס ההבדלים לתכונות מהותיות במקום לבחון את הגורמים הנסיבתיים המובילים להבדלים. בחינת הגורמים הנסיבתיים להבדלים היא פתח ללקיחת אחריות של החברה ובעקבות כך לחתירה לשינוי הנסיבות המחוללות את ההבדלים.

-משימה 4 לתלמידים עשויה להיות מכוונת גם לקראת היום כנגד גזענות ולהוות בסיס לתערוכה.

לתלמידים.ות

א. ממי הוא סופר, סוציולוג, אינטלקטואל ופילוסוף יהודי-צרפתי ממוצא תוניסאי .סיפור חייו הנטוע בשלוש תרבויות – יהודית, ערבית וצרפתית, ניכר היטב בספרים שפרסם. הספר "הגזענות" התפרסם ב-1982

הנחיות : הנכם.ן מתבקשים.ות לקרא את הקטע מתוך ספרו של א.ממי ולסמן בו את התשובות לשאלות הבאות :

1. ממי מציג שני הסברים לגזענות(מאפיינים 2 ו-3 בקטע). הסבר.י בהתבסס על דבריו.

2." ההתנהגות המוסרית אינה שייכת כולה לאוטופיה"-למה מתכוון א.ממי בדבריו אלו ומה הם שני הלקחים המעשיים שלו?

3. בחר.י וסמן.י , בחלק בקטע המתייחס למאפייני הגזענות, משפט אחד שמשמעותי ביותר בעיניך והסבר.י את הבחירה ע"י דגמאות רלוונטיות ואקטואליות

4. עבודה אישית או בקבוצות : בחרו וסמנו, בחלק בקטע המתייחס ללקחים מההיסטוריה של הגזענות, משפט אחד שמשמעותי בעיניכם.ן ועצבו כרזה שבה מופיע הציטוט לצד ביטויים חזותיים נוספים. (אתם.ן מוזמנים.ות לקבל השראה מציורי אומנות, צילומים וכרזות)

אלבר ממי בספרו על הגזענות מביע טענה ביחס לאנשים שהשתתפו בהכחדת קבוצות שלמות בתקופת הנאציזם בתואנה הגזענית. הטענה שלו היא כי הם לא היו כולם מפלצות ואף לא מטורפים. היו אלה לעיתים קרובות 'אנשים מן השורה'. רובם פשוט התרגלו לתפקידם הלא רגיל כתליינים.

ממי מצביע על מספר מאפיינים של הגזענות:

1..בכל אדם או כמעט בכל אדם קיים גזען.

2.. הכלליות הזאת – על שום מה? על שום מה הפוריות הרעילה הזאת, המזיקה לחייהם של בני האדם?

הגזענות היא הסבר נוח, מפתה, כדאי ואפילו נעים. היא מרגיעה ומחליפה, היא מצדיקה ומחזקת את הגזען בחזקה את האני שלו, האישי והקולקטיבי.

ובאיזה מחיר? פשוט, בכך שגורמים לאחרים לשלם! הגזען מתענג, מצטדק, ונרגע על חשבונם של אחרים. הקטנת האחרים מסייעת לו לצמוח. עליונותו איננה צריכה להיות מוצגת לראווה: היא שוכנת בנחיתותם של האחרים.

3.אם הגזענות היא עובדה חברתית כה נפוצה, שנוחלת ניצחונות בקלות כה רבה, הרי זה מפני שהיא מתקשרת לסוג מסוים של ראיות ומוצאת מעין הוכחות במציאות.

הנכבש לא רק הואשם בהיותו אדם מדרגה שנייה, הוא גם היה כזה הלכה למעשה. הכושי האמריקאי אינו רק מתואר כמי שאינו יכול להסתגל, הוא באמת כזה בדרך כלל. היהודי באמת נבדל.

נחיתותו של הקורבן היא עובדה שאפשר להוכיחה: איך לא נתפתה, אם כך לראות באידיאולוגיה הגזענית ביטוי הולם למצב אובייקטיבי? אם היהודי אכן נבדל, יאמרו לנו הרי קרוב לוודאי שיש בו **ממהותו** נבדלות ונחיתות ומכאן שהוא ראוי לה. אם הנכבש הוא עלוב, הרי **שממהותו** הוא כזה.

האידיאולוגיה הזאת היא אשר נועדה להסביר ולהכשיר את המצב הבזוי שבו שרוי הקורבן.

היה צריך, להאשים את עצמנו על כי **ייצרנו קורבן שכזה.** ומי מסוגל לכך? דרושה לשם כך דרגה של יושר ושל אומץ לב, שאפילו אנשים הידועים כבעלי תרבות אינם מגיעים למעלתה.

4.ומכאן הגזענות המפתיעה של המדוכא עצמו. איך יכול קורבן להכות קורבן אחר? כל אחד מחפש לעצמו מדרגה נחותה ממנו כדי שיוכל להתעלות עליה במשהו ולהראות שולט. די למצוא מישהו קטן ממך, רמוס קצת יותר ממך. הגזענות היא הנאה בהישג ידם של הכול.

5.האומנם יש לבני אדם צורך להבטיח את עצמם אפילו במחיר השפלתו של אחר? כשמגלים את ממדיה והיקפה של התופעה צריך להאמין שאכן כך הדבר.

כמובן פיצוי ריק, עלוב, פתרונות כוזבים ובעיקר מרושעים המשחיתים את כבודו של האחר כדי להבטיח אשליה של כבוד. יש להודות שזהו סוג של פתרון וסם הרגעה שכיח ביותר.

אלבר ממי טוען כי האדם הוא בעל החיים היחיד שהמציא לבני מינו בתי כלא, מחנות ריכוז, עינויים, רצח עם... ואת הגזענות.

ובכל זאת טוען א. ממי כי יש קרן אור בקצה המנהרה. ההתנהגות המוסרית אינה שייכת כולה לאוטופיה. אומנם קימת אנטישמיות נוצרית, אך בזמן המלחמה ניצלו יהודים רבים בזכות טוב ליבם של נוצרים, אשר שילמו לעיתים בחייהם על נדיבותם זו. מוסלמים רבו נהגו בדרך דומה בתוך פריז הכבושה: אלף שמונה מאות הסתתרו במרתפי המסגד. הבורגנים היהודים בניו יורק היו הראשונים שהגנו על השחורים בארה"ב.

עם כל הנתונים הללו מונה א. ממי כמה לקחים מעשיים:

"א. ראשית - יש להיות מודעים לגזענות, ולא רק לגזענותם של האחרים אלא גם לגזענותנו שלנו. להוקיע אותה אצל האחרים – זה קל ונוח. לחשוף ולהוקיע תחילה את הגזענות שבנו – זו הדרך הטובה ביותר, להבטיח במשך הזמן שהאחרים יתפרקו גם הם מנשקם.

ב. המאבק בגזענות דורש חינוך מתמיד.

צריך לאלף בלא הרף את התשוקות המסוכנות. עם זאת, צריך גם לחזק את התשוקות המבורכות. ללמד את הפעוטות, את הצעירים, את הבוגרים, לא רק שאין לפחד מפני השונה, אלא שגם אפשר לאהוב אותו. שהרי לאהוב מישהו באמת אין באמת פירושו לחפש בו את דמותך שלך, לאהוב דרכו את עצמך, אלא לאהוב בו מה ששייך רק לו, כלומר מה שמצוי בתכונותיו השונות, המבחינות ביניכם. כדי להתמודד עם המצב השברירי הזה עלינו לעשות מאמץ משותף. כמו במבצע פירוק הנשק. כל המחנכים בעולם חייבים לחנך לסובלנות, להוקיע את הגזענות וללמד סולידריות כפי שמקיימים רפואה מונעת.

המאבק בגזענות ארוך, קשה, יש להתחילו בכל פעם מחדש ובנראה לעולם לא יסתיים.

ועם זאת, ומסיבה זו עצמה, זהו מאבק שיש לנהל ללא הרף ובלא ויתורים. אי אפשר להיות רחומים כלפי הגזענות, אין מכניסים מפלצת הביתה אפילו – בעיקר לא – בתחפושת, כי פירוש הדבר לתת לה הזדמנות להצדיק את החייתי שבנו וביתר בני האדם ולהפחית מערכו של האנושי. להשלים עם העולם הגזעני ולו במקצת פירושו לתמוך באי צדק ובאלימות. פירושו להשלים עם היותו של הזר קורבן אפשרי והרי מי מאיתנו איננו זר במקום כלשהו?

המאבק האנטי גזעני הוא מאבק קשה אך הוא אחד מפרקי המבוא למעבר מן החייתיות אל האנושיות. "

(עיבוד קטעים מהספר של אלבר ממי , הגזענות, תרגום: נורית פלד אלחנן, הוצאת כרמל, 1998)